

I kärlekens spår

FATABUREN 2012

I kärlekens spår

I kärlekens spår

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2012

Red. Christina Westergren

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok, är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Fataburen 2012
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare
Bildredaktörer Jonas Hedberg och Marie Tornehave
Översättning till engelska Comactiva Translations AB
Omslag och grafisk form Lena Eklund
Omslagsfoto Hans Malmberg, Nordiska museet. Bilden är beskuren
Sid. 2 Förlaga till tatuering utförd av Mathias Sjöblom, Nordiska museet

Tryck Elanders NRS Tryckeri, Huskvarna 2012
ISSN 0348 971 X
ISBN 978 91 7108 551 1

Foto Jonas Hedberg.

Kärlek in på bara skinnet

Mänskligt att döma kommer tatueringen att försvinna [...] man har blivit för »upplyst« och »klok« för att sentera den naiva bildkonst, och den litet sentimentala symboliken i motiven väcker ingen genklang i sinnena längre. Det blir åter en sed, äldre än de flesta, som kommer att övergivas. Redan nu är den oförstådd och illa sedd, ett relik från mänsklighetens barndom, ej värt annat än att försvinna och glömmas.

JONAS HEDBERG är
intendent vid Nordiska
museets arkiv med inrikt-
ning på bildsamlingarna.

Så skrev konsthistorikern och museimannen Philibert Humbla om tatuering i Sverige i 1928 års utgåva av *Fataburen*. Som kulturhistorisk översikt är artikeln intressant, också eftersom den säger mycket om de attityder som var gängse på den tiden. Men efter bara en kort vistelse i dagens offentliga miljöer kan man med säkerhet påstå att Humblas förutsägelser om tatueringskonstens framtid inte slog in. Även om de fortfarande är symbolladdade har tatueringar avdramatiserats i vårt samhälle, där deras popularitet exploderat under de senaste decennierna. Det som tidigare förknippades med kriminalitet och socialt utanförskap är nu så pass accepterat att få ens höjer på ögonbry-

nen över avancerade motiv på framträdande delar av kroppen. Tatueringar har helt enkelt förvandlats till något folkligt, vilket bland andra Birgitta Svensson konstaterar i sin bok *Tatuering – ett sinnligt äventyr* från 1998.

Ett svårfångat ord

I Nordiska museets arkiv finns många hundra hyllmeter arkivalier och bilder som beskriver kulturella sedvänjor, men när det gäller tatuering är materialet relativt tunt. Till stor del består det av Mats Rehnbergs undersökningar från 1960-talet, som är inriktat på soldattatueringar. Både Birgitta Svenssons bok och Elisabeth Åsbrinks och Björn Abelins *Bläck. Tatueringar, hud, minnen* från 2010 är ambitiöst upplagda, bildspäckade och vackert formgivna böcker, som i första hand är inriktade på exponeringen av det egna jaget som drivkraft för att tatuera sig.

Men tatueringar har också i mångas föreställningar varit ett sätt att manifesteras svärmiska förhållanden. I den här artikeln vill jag ge några exempel på hur människor upplåter plats på den egna kroppen av andra orsaker än ren narcissism. Det svårfångade ordet kärlek är ju mer än de flesta andra öppet för tolkning. Själv slås jag av att det ibland används på ett sätt som nog var ovanligt för trettio år sedan: det får snabbt stå till tjänst när starka och positiva känslor ska beskrivas. Om det har att göra med språkdevalvering är mindre intressant i sammanhanget. Det spännande är snarare vad människor medvetet eller omedvetet läser in i detta enda lilla ord. Och ett av de mer drastiska sätten att uttrycka något som kallas kärlek till en person eller en företeelse, måste ändå vara att märka den egna huden med bläck, som bara med stor svårighet låter sig tas bort.

Helt sonika tog jag Facebook till hjälp för att hitta personer med tatueringar som de själva upplever har en koppling till kärlek. De mest konventionella typerna av romantiska tatueringar har jag undvikit. Istället har jag letat efter sådana där motiven – både de ikonografiska och de känslomässiga – avviker en aning från det mest förutsägbara i sitt förhållande till ett av de mest använda orden i vårt språk.

Syntetisk kärlek

Att musiker har ett nära förhållande till sina instrument är inte alls ovanligt. Ett exempel från filmvärlden är Jane Campions film *Pianot*, där instrumentet fungerar som en stum kvinnas röst i hennes försök att ge uttryck för känslor. I de flesta fall brukar det handla om klassiska musiker, jazzmusiker eller den arketypiske vite mannen med sin elgitarr, stommen i den amerikanska rockmyt som efter femtio år eller mer fortfarande är livaktig.

Jonas går knappast att sortera in i något av de facken. Det tog ett och ett halvt år av grannande innan han bestämde sig för att tatuera logotypen för den amerikanska synthesizertillverkaren Sequential Circuits på ena underarmen. En kärleksförklaring till de instrument som på många sätt var en produkt av den innovativa amerikanska ingenjörskultur som nådde sin höjdpunkt under 1960-talet.

»Att skapa ljud på mina syntar ser jag lite som att måla med ljudvågor. För mig är det en sorts terapi och jag skulle ha svårt att leva utan det, särskilt i perioder när jag känner mig nere.«

»Jag har ägt massor av olika syntar genom åren, men de från Sequential Circuits är de enda som har låtit mig gå direkt från

att ha tänkt fram ett ljud i huvudet till att omvandla det till ljudvågor. Ljuden kan bli väldigt mjuka och väldigt hårda på en och samma gång; de har en varm klang som jag tycker är svår att återskapa på andra maskiner. Min Pro One köpte jag 1992. Efter några år sålde jag den, men köpte tillbaka samma exemplar längre fram. Den känns som min bebis! Min Prophet 5 är min ögonsten. Så för mig symboliserar loggan faktiskt en sorts kärlek.»

»Det kändes självklart att Jonas skulle ha just den«, säger en av hans vänner om logotypen med sitt 1970-talsfuturistiska typ-

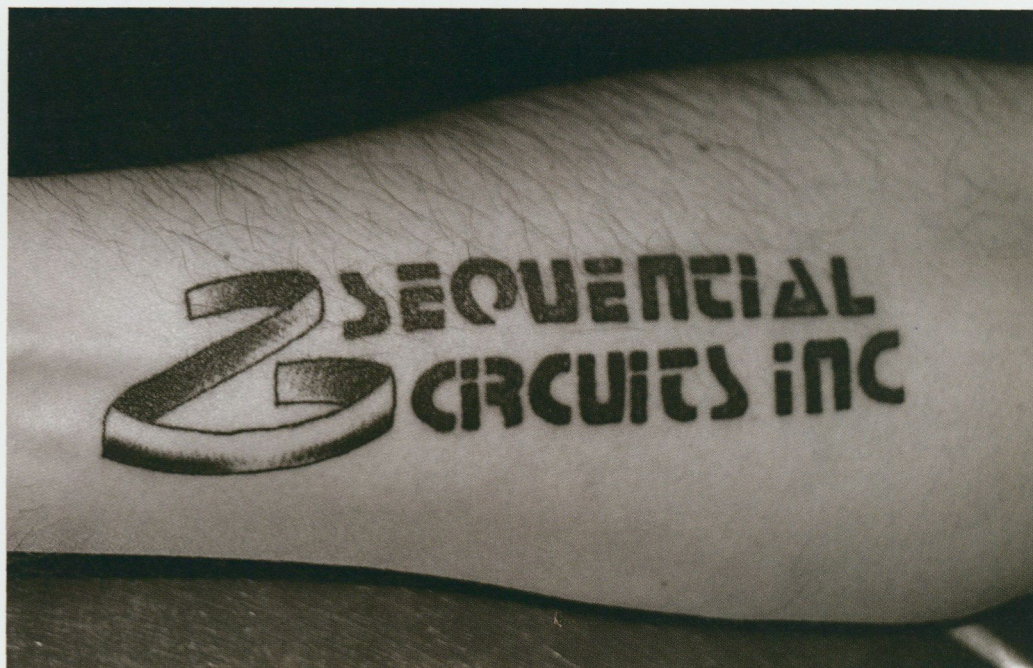

Foto Jonas Hedberg.

snitt och en diskantklav. »För honom verkar det nästan gå genom telepati att göra ljud. Jag kan stå bredvid och beskriva i detalj hur jag vill att det ska låta, och han rattar fram nästan exakt det jag tänkt på. Man tappar hakan, det är som att han är ett med sina syntar.«

Kärlek på läktaren

Anders pratar om kärlek och passion när frågan om varför han tatuerat flera AIK-motiv på olika delar av kroppen dyker upp. Enligt honom är själva fotbollsspelet i sig långt ifrån hela svaret på frågan. Han är så pass hängiven sitt lag och sina vänner i AIK-klacken att han utsatt sig för en smärta som de flesta människor skulle rygga tillbaka för. Texten »Norra Stå«, som syftar på de mest hängivna AIK-fansens traditionella läktare på Råsunda fotbollsstadion, pryder nämligen den ena av hans fot-sulor. Över hela kroppen finns andra AIK-tatueringar.

Anders är noga med att påpeka att läktarkulturen för honom och hans vänner i »Kamratgänget Dricka Bärs« inte handlar om fysiskt våld. Istället är den en ventil i en slitig vardag, en mötesplats där man tillsammans blir något större än summan av individerna. »För mig har den tatueringen att göra med att man står på Norra Stå i vått och torrt, i medgång och motgång. Hur det än går för laget så finns gemenskapen där. Fotbollsförbundet försöker motarbeta ståplatskulturen på alla sätt, men för mig är det viktigt att få kanalisera en stark känsla. Att få ha det energifyllda kvar i livet och ibland få gå tillbaka till hur enkelt allt kunde vara när man var barn.«

Samhörigheten med de andra i kompisgänget – både kvinnor och män i olika åldrar som utåt inte ser ut att ha särskilt många

Foto Jonas Hedberg.

gemensamma nämnare – beskriver Anders med ord som värme och hjärta. »Många av de här vännerna skulle jag inte träffat i de »vanliga« sammanhangen. Vi stöttar varandra även i de delar av livet som inte har något med fotbollen att göra. Själv blev jag allvarligt sjuk för ett par år sedan och har fått otroligt mycket stöd av andra AIK:are.«

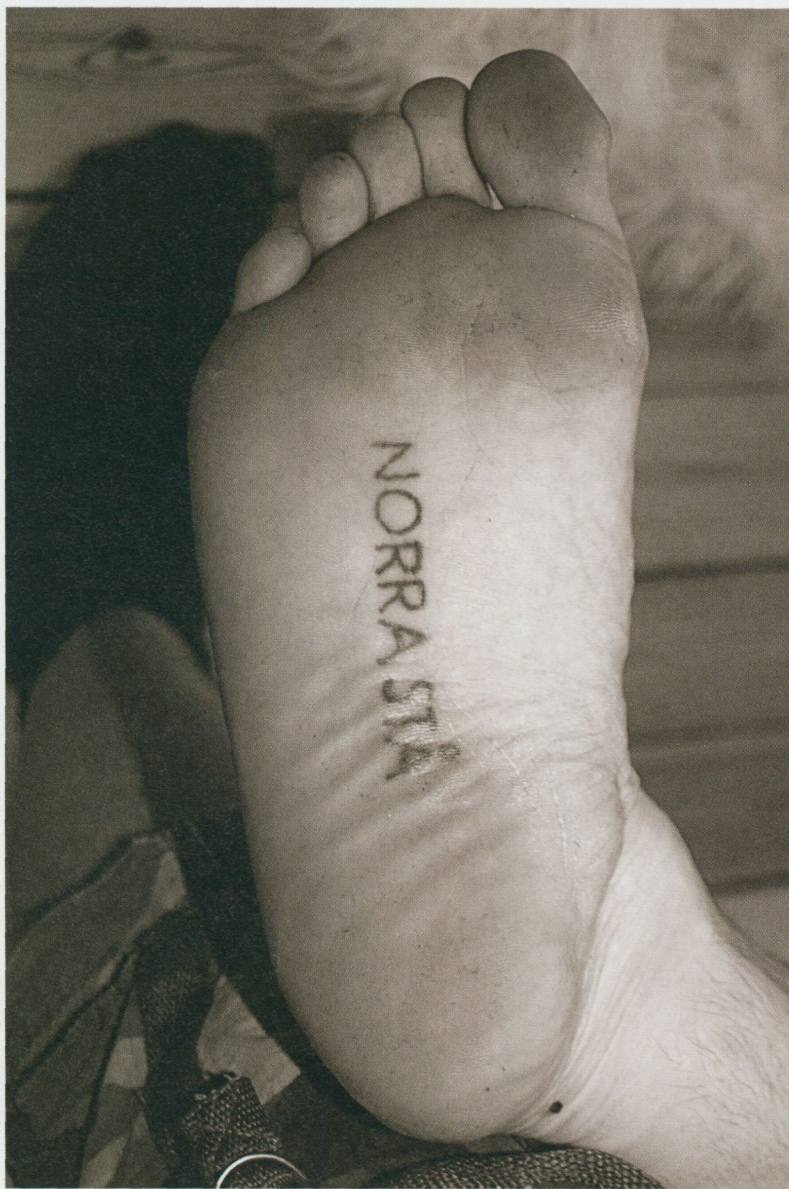

Foto Jonas Hedberg.

Foto Jonas Hedberg.

Ett trasigt hjärta

Klassiska hjärtan var länge ett av de i särklass vanligaste tatueringsmotiven. En variant på det temat kan säga något om de nya sätt att kommunicera som blivit vanliga i och med att sociala medier börjat prägla många människors vardag.

För ungefär ett år sedan bestämde sig Anna, 34, för att överraska sin pojkvän med en tatuering. Istället för ett mer konventionellt kärleksmotiv bestämde hon sig med kort framförhållning för ett tecken som de gjort till sitt eget efter att ha tillbringat långa stunder med att skriva till varandra på Facebook: en med flit felskriven emoticon-symbol för ett hjärta. »Det blev liksom vår egen symbol. Jag hade tillbringat ganska mycket tid med att försöka hitta ett motiv som kunde passa, men kunde inte komma på något som kändes helt rätt. Så plötsligt en kväll på jobbet slog det mig att vårt eget specialhjärta var vad jag hade letat efter hela tiden. Redan nästa dag gick jag till tatueraren.»

Efter att tatueraren slutfört jobbet visade det sig att han oavsiktligt hade skvallrat. »Min pojkvän och tatueraren, som råkade vara bekanta, sprang på varandra ute på stan senare samma dag. När han blev tillfrågad om vad han tyckte om min tatuering blev min kille ganska paff.» Överraskningsmomentet föll bort, men det udda hjärtat som började som en feltryckning på tangentbordet blev uppskattat ändå.

Syskonkärlek gånger tre

När jag träffar systrarna Anna, Emily och Elsie på ett café mitt i Stockholm är det slående hur åldersskillnaden mellan dem inte verkar spela någon roll för deras sammanhållning. De har

alla tre identiska tatueringar så när som på placeringen: två av dem på handleden och den tredje på vaden. Det var Elsie som först kom på idén med en gemensam tatuering: »Jag ville ha något som jag skulle kunna stå för resten av livet och som man blir glad av att se.« Den gamla sanningen att en bild säger mer än tusen ord verkar mindre självklar i det här fallet: »Mina älskade systrar säger ju egentligen allt«, säger Elsie. »Mina systrar är det finaste jag har, och det känns också lite som ett feministiskt ställningstagande.«

Yngsta systern Emily ställde upp nästan på en gång, men Anna var svårare att övertala. »De gav mig en tatuering i 40-årspresent. Jag ville ha ett minne av mina systrar, men trodde att jag skulle få välja motivet själv. Jag lade ned en hel del tid på att fundera

Foto Jonas Hedberg.

över något som skulle kunna passa.« Den förhoppningen kom på skam eftersom Elsie och Emily redan hade gjort jobbet. »En eftermiddag hemma hos våra föräldrar slängde de demonstrativt fram sina handleder och frågade: När kommer din? Så jag hade inte mycket till val.« Helt och hållet anpassade sig inte Anna. Med tanke på sitt dåvarande arbete ville hon inte ha en tatuering som var allt för synlig. »Jag kände att jag inte skulle orka svara på frågor och diskutera hela tiden, så jag valde att placera min tatuering på vaden istället för handleden.«

Även Anna gillar ordens dubbeltydighet: att de både kan syfta på syskonen och på medsyststrar i vidare bemärkelse. Och när hon under en period mådde dåligt blev texten på huden till ett stöd eftersom hon kände sig bättre till mods bara av att titta på den.

Täcka över och sudda ut

Syskonkärlek är en sak, men när den romantiska kärleken ibland tar slut kan en gammal tatuering bli en påminnelse om något man helst vill lägga bakom sig. Henrik Wiman, tatueringssalong på East Street Tattoo i Stockholm, menar att man som tatueringssalong i första hand försöker få kunden att undvika namnet på sin partner och istället använda ett symbolmotiv utan lika tydlig personlig anknytning. Att göra en så kallad cover up (täcka över en gammal tatuering med en ny) är vanligt, men främst vid slarvigt utförda eller rent missprydande tatueringar som gjorts på fyllan. Redan Philibert Humbla uppmärksammade företeelsen och menade i tidens anda att »yrkesförbrytare använda sättet för att om möjligt vilseleda rättvisan«.

Bara en snabb sökning på Google ger träffar på ett tjugotal svenska kliniker specialiserade på att ta bort oönskade tatueringar.

ar med laserteknik, men priserna är höga och behandlingstiden kan vara lång. Ett kreativt exempel för de ekonomiskt sinnade är kanske skådespelaren Johnny Depp, som genom att ta bort två bokstäver förvandlade »Winona Forever« till »Wino Forever«, efter att förhållandet med flamman Winona Ryder tagit slut.

En både kärnfull och smått poetisk beskrivning av dilemmat hittar jag på hudläkaren Tore Nilsens hemsida:

»Tatueringar är mycket populära idag.

Tyvärr ångrar många sig.

Det man en gång var övertygad om att man alltid skulle gilla, känns fel efter en tid.

Livet förändrar sig och även ens värderingar.«

Med förhoppningen att de aldrig kommer att behöva känna sig träffade av ovanstående rader vill jag rikta ett varmt tack till de personer som låtit sig intervjuas för denna artikel.